

Briselē, 25.1.2017.
COM(2017) 44 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI
par Rumānijas panākumiem saskaņā ar sadarbības un pārbaudes mehānismu

{SWD(2017) 25 final}

1. IEVADS

Sadarbības un pārbaudes mehānisms (SPM) tika izveidots pēc Rumānijas pievienošanās Eiropas Savienībai 2007. gadā¹, lai novērstu trūkumus tiesu sistēmas reformā un korupcijas apkarošanā. Kopš tā laika SPM ziņojumu mērķis ir bijis palīdzēt koncentrēt Rumānijas iestāžu centienus, izmantojot konkrētus ieteikumus, un tajos ir sniegts pārskats par panākto progresu. Tā kā SPM šogad ir sasniedzis savu desmito gadadienu, Komisija veic izvērtējošu pārskatu par sasniegumiem, neatrisinātajām problēmām un atlikušajiem pasākumiem, kas nepieciešami, lai sasniegtu SPM mērķus.

Kā to Padome² vairākkārt skaidri paudusi, SPM tiks izbeigts, kad apmierinošā līmenī būs izpildīti visi četri kritēriji, kas attiecas uz Rumāniju. Kritēriji tika definēti pievienošanās laikā un aptver jautājumus, kas ir būtiski dalībvalstu darbībai – tiesu neatkarība un efektivitāte, integritāte un korupcijas apkarošana. Lai tos izpildītu, ir nepieciešams likumdošanas un institucionālu pasākumu apvienojums. Turklāt šādus pasākumus var pilnībā izvērtēt tikai tad, ja tiek aplūkots, vai to plānotā ietekme ir jūtama praksē un vai tos var uzskatīt par iekļautiem Rumānijas tiesiskajā un institucionālajā sistēmā un neatgriezeniskiem. Tas ļauj iedzīvotājiem būt pārliecinātiem, ka lēmumos un praksē Rumānijā tiek pilnībā ievērots tiesiskums, un nodrošina pamatu savstarpējai uzticībai, kas ir vajadzīga ES tiesību aktu efektīvai īstenošanai.

Tiesu sistēmas reforma un cīņa pret korupciju pēdējo desmit gadu laikā ir bijuši galvenie jautājumi Rumānijas sabiedrībai³. SPM ir nozīmīga loma Rumānijā kā reformu virzītājspēkam, kā arī instrumentam, ar kuru uzraudzīt progresu. Padome ir pastāvīgi atbalstījusi Komisijas secinājumus un SPM metodiku, ko pilnveido arī sadarbība un daudzu dalībvalstu sniegtais ieguldījums. Sadarbību ir stiprinājis arī mērķtiecīgs atbalsts Rumānijai ES fondu ietvaros.

Papildus tam, ka SPM ziņojumos sekots līdzī progresam pēdējo 10 gadu laikā, tajos kopš 2014. gada ir bijis iespējams uzsvērt to, kā progresa konsekvence sāk norādīt uz ilgtspējību. Pateicoties daudzu tiesnešu un prokuroru paustajai apņēmībai, tieslietu ministru veiktajam īstenošanas darbam un labajai sadarbībai starp Rumānijas iestādēm un Komisiju, likumdošanas un institucionālie pasākumi ir bijuši sekmīgi, nodrošinot rezultātus. Pilsoniskās sabiedrības spēcīga iesaiste arī ir bijusi nozīmīga tiesu sistēmas reformas veicināšanā un konkrētu pasākumu veikšanā, lai novērstu korupciju visos līmeņos. Vienlaikus SPM ziņojumos ir turpināts uzsvērt, ka joprojām saglabājas jomas, kurās turpmāku reformu norise izrādījusies sarežģīta un nereti saskārusies ar pretestību. Pamatā esošie jautājumi, piemēram, tiesu neatkarības un tiesu nolēmumu varas apšaubīšana un dažkārt konkrēti mēģinājumi mainīt reformas, ir neizbēgami palēninājuši progresa tempu virzībā uz SPM mērķu īstenošanu.

Šajā ziņojumā ir sniegts atskats uz norisēm Rumānijā kopš 2007. gada. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, ziņojums izstrādāts pēc Komisijas rūpīgi veikta analīzes procesa, balstoties uz ciešu

¹ Ministru padomes 2006. gada 17. oktobra secinājumi (13339/06); Komisijas lēmums, ar ko izveido mehānismu, lai nodrošinātu sadarbību un pārliecinātus par Rumānijā sasniegto, novēršot noteiktus trūkumus tādās jomās kā tiesu sistēmas reforma un cīņa pret korupciju, 2006. gada 13. decembris, (C(2006) 6569 galīgā redakcija).

² Padome 2016. gada martā secināja: "Balstoties uz jau panākto ievērojamo progresu, Padome mudina Rumāniju savus centienus vērst uz gūtā progresa turpmāku konsolidāciju un saglabāt pašreizējo pozitīvo impulsu, īstenojot visus ieteikumus, ko Komisija ir izklāstījusi savā ziņojumā" (<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7118-2016-INIT/lv/pdf>).

³ *Flash Eurobarometer* 445: "Sadarbības un pārraudzības mehānisms Bulgārijai un Rumānijai", publicēts 2017. gada 25. janvārī.

sadarbību ar Rumānijas iestādēm, kā arī pilsoniskās sabiedrības un citu ieinteresēto personu, tostarp citu dalībvalstu, sniegto ieguldījumu.

Šajā ziņā ir svarīgi skaidri izklāstīt SPM darbības jomu. Lēmumos, ar kuriem izveido SPM, tika izklāstīti SPM darbības jomas parametri attiecībā uz tiesu sistēmas reformu un korupcijas apkarošanu. Rīcība šo parametru ietvaros noteiks, kad kritēriji ir izpildīti. Tomēr reformas tempu un dziļumu katrā ziņā ir noteikusi plašāka sabiedriskā, juridiskā un politiskā vide Rumānijā, kurā SPM aplūkotie konkrētie jautājumi var progresēt. Piemēram, pēdējo gadu laikā īstenotie centieni Rumānijā veidot administratīvo kapacitāti joprojām turpinās, ietekmējot reformu procesu. Likumdošanas prakse ļauj pēkšņi ieviest izmaiņas ar parlamenta starpniecību, apejot labāku regulējumu un konsultācijas un apgrūtinot iespēju parādīt tiesiskā regulējuma ilgtspējību tādās jomās kā korupcija. Lojālas sadarbības principu ievērošana iestāžu starpā un princips par tiesu neatkarības ievērošanu joprojām ir jāuzlabo; jo uzbrukumi tiesnešiem un prokuroriem tiek pausti Rumānijas plašsaziņas līdzekļos un tāpēc ir nepieciešami stingrāki tiesiskās aizsardzības mehānismi. Kaut arī šie jautājumi neietilpst SPM darbības jomā, tie tiešā veidā ietekmē spēju īstenot reformu, un jo īpaši ir radījuši lielākas grūtības Rumānijai parādīt, ka reforma ir iesākņojusies noturīgā veidā.

Pārredzamība ir viena joma, kurā šī plašākā vide ir attīstījies pozitīvā virzienā. Daudzās SPM darba jomās ir vērojama pamanāma tendence – tostarp pagājušā gada laikā – virzībā uz labāku informācijas kvalitāti par tiesu sistēmu un par korupciju, un lielāka atklātība šīs informācijas pieejamības nodrošināšanā. Turpmāki pasākumi šajā virzienā plašākā Rumānijas iestāžu lokā nostiprinātu pārmaiņas praksē, kas palīdzētu parādīt progresu. Tāpēc SPM darba jomās šis ziņojums sniedz virkni ieteikumu attiecībā uz intensīvāku ziņošanu un pārredzamību. Īstermiņā tas palīdzētu Komisijai nonākt pie galīgajiem secinājumiem; tiklīdz SPM būs pabeigts, tas arī sniegs atbalstu reformu ilgtspējībai, palīdzot nodrošināt pārskatatbildību.

Visbeidzot, būtu arī jāuzsver tas, ka SPM darbības jomas īpatnējā būtība arī liek šķēršļus saikņu veidošanai ar citām politikas jomām. Tādējādi Komisija neuzskata, ka ir pareizi sasaistīt SPM ar lēmumiem citās jomās, piemēram, tiesībām saņemt Eiropas strukturālos un investīciju fondus vai piekļuvi Šengenas zonai.

Šajā ziņojumā izmantota ilgāka termiņa perspektīva, lai noteiktu galvenos atlikušos pasākumus SPM mērķu īstenošanai. Līdz šim radītais stimulē ļauj vērst galveno uzmanību uz galvenajiem atlikušajiem pasākumiem, kas jāveic. Kad būs veikti pasākumi, kas izklāstīti saskaņā ar kritērijiem šajā ziņojumā, attiecīgā kritērija izpilde tiks uzskatīta par provizoriski pabeigtu. Kad tas būs paveikts attiecībā uz visiem kritērijiem, SPM tiks slēgts. Tāpēc izklāstītos ieteikumus var uzskatīt par pietiekamiem, lai sasniegtu šo mērķi, izņemot, ja notikumu rezultātā progresa virzība tiktu nepārprotami pagriezta pretējā virzienā. Komisija uzskata, ka tam būtu arī jāpaātrina process, ko īsteno Rumānijas iestādes un ES kopumā. Attiecībā uz kritērijiem, kuros tiek uzskatīts, ka ir panākts ievērojams progress, Komisija uzskata, ka reformas apņēmīga īstenošana un tās tempa un konsekventa virziena uzturēšana ļautu šo kritēriju izpildi pabeigt ātri, bet attiecībā uz citiem kritērijiem tas būtu problemātiskāk. Komisija tāpēc plāno sagatavot nākamo ziņojumu 2017. gada beigās, un ir gatava sniegt turpmāku palīdzību, lai palīdzētu nostiprināt progresa neatgriezeniskumu un līdz ar to slēgt mehānismu.

2. PROGRESA IZVĒRTĒJUMS KRITĒRIJU IZPILDĒ KOPŠ SPM UZSĀKŠANAS

Papildus tam, ka tiek aplūkots progress 2016. gada SPM ziņojumā sniegto ieteikumu īstenošanā, šajā iedaļā sniegts vispārējs izvērtējums par desmit gados veiktajām reformām. Vissvarīgākās norises un rezultāti ir sīkāk izklāstīti pievienotajā tehniskajā ziņojumā⁴. Kaut gan kritēriji ir neatkarīgi, pastāv arī nozīmīgas savstarpējas saiknes, kas ietekmē šo kritēriju izpildi. Progresa izvērtējumā ir aplūkoti strukturālie apstākļi (piemēram, tiesību akti, iestādes un resursi), rezultāti un to stabilitāte, kā arī tas, vai progresu var uzskatīt par neatgriezenisku. Jāatzīmē arī, ka kopš laika, kad tika panākta vienošanās par SPM kritērijiem, Eiropas Cilvēktiesību tiesas (*ECHR*) judikatūrā, starptautiskajos standartos un paraugpraksē, un salīdzinošajā informācijā par valstu tiesu sistēmām ES ir bijuši būtiski jaunumi, kas ir virzījuši Rumānijas iestādes to veiktajās reformās un kas arī palīdz sniegt objektīvu un salīdzināmu mērauklu Rumānijas tiesu sistēmas attīstībai un cīņai pret korupciju četrus kritēriju ietvaros.

2.1. Tiesas process

Pirmais kritērijs attiecas uz *tiesu sistēmu*, pievēršoties neatkarīgas, objektīvas un efektīvas sistēmas izveidei, tiesas procesa konsekvences stiprināšanai un pārredzamības un pārskatatbildības uzlabošanai. Šajā jomā institucionālais un likumdošanas progress ir bijis ievērojams. Kopš 2012. gada Tiesnešu augstākā padome ir izveidojusies par tiesu sistēmas pārvaldnieci un ir parādījusi arvien lielāku vēlmi pildīt savu konstitucionālo lomu, jo īpaši tiesu neatkarības aizstāvēšanas ziņā, – lomu, kas tagad tiks jaunajai, tikko ievēlējai augstākajai padomei. 2016. gada aptaujas turpināja liecināt par tiesu neatkarības spēcīgu uztveri sabiedrībā un uzticēšanos tiesu iestādēm⁵. Taču, kā bija redzams iepriekšējos SPM ziņojumos, šai tendencei bija arī pretreakcija – politiski un plašsaziņas līdzekļu uzbrukumi tiesnešiem un tiesu iestādēm. Uzbrukumi Valsts Pretkorupcijas direktorātam bija īpaši intensīvi 2016. gadā.

Strukturālo reformu progress konkrētās jomās, kas saistītas ar efektivitāti, resursiem un darba slodzi, ir lēnāk uzrādījis ievērojamas pārmaiņas, kaut gan tās informācijas kvalitāte, ko Tieslietu ministrija ir spējusi Komisijai sniegt pēdējo gadu laikā, ir liecinājusi par tās tiesu sistēmas darbības informācijas attīstību, kas tagad ir ministrijas un Tiesnešu augstākās padomes rīcībā. Pēdējos trīs gados Tieslietu ministrija, Tiesnešu augstākā padome un tiesu iestādes ir parādījušas savu vēlmi un spēju sadarboties un rast risinājumus, lai reformu virzītu uz priekšu. Tam atbalsts sniegts ar lielākiem resursiem, kas piešķirti tiesu iestādēm, jo īpaši divu pēdējo valdību laikā. Tomēr progress ir bijis lēns tādu jautājumu risināšanā kā darba slodzes līdzsvars starp tiesām un pašās tiesās, kā risināt darba slodzes neatbilstības lielu un mazu tiesu starpā, un uzdevumu sadalījums starp tiesnešiem un tiesu darbiniekiem. Tiesību akti šo problēmu risināšanai 2016. gadā nevirzījās uz priekšu, un pārvaldības pasākumi vien nav spējuši sniegt risinājumu. Būtisks progress ir tas, ka tagad ir ieviesti visi instrumenti, lai uzraudzītu tiesu darbību un stāvokli cilvēktiesību jomā, un pastāv vispusīga Tiesu sistēmas attīstības stratēģija 2015.–2020. gadam.

Procedūru stingrība kļūšanai par tiesnesi, kuras papildina Valsts tiesnešu institūta veiktā obligātā apmācība, arī tiek uzskatīta par nozīmīgu tiesnešu profesionalitātes, kā arī

⁴ SWD (2017)25.

⁵ 2016. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, COM (2016) 199 *final*, 48., 44. un 46. diagramma. 2016. gada aprīļa aptauja liecina, ka 60 % aptaujāto ļoti lielā mērā vai lielā mērā uzticas DNA <http://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2016/04/INSCOP-raport-martie-2016-INCREDERE-INSTITUTII.pdf>

neatkarības nostiprināšanā. Attiecībā uz vecāko tiesnešu un prokuroru iecelšanu amatā pēdējā SPM ziņojumā 2016. gads tika noteikts kā pārbaudes gads amatpersonu iecelšanai. Tas jo īpaši attiecās uz prokuratūru vadības un viņu vietnieku iecelšanu amatā. Rezultātu ziņā neviens no amatā ieceltajiem kandidātiem neradīja integritātes un profesionalitātes problēmas vai strīdus tiesu iestādēs vai pilsoniskajā sabiedrībā, un dažiem no viņiem jau bija ļoti stabili rezultāti. Taču izmantotais process neļāva ieviest skaidru, atklātu un pārredzamu procedūru visu kandidātu atlasei un to konsolidēt stabilā un pastāvīgā sistēmā⁶.

Tiesnešu augstākā padome ir atbildīga arī par sankciju piemērošanu par tiesnešu profesionāliem amatpārkāpumiem un disciplināriem pārkāpumiem. Šādu gadījumu izmeklēšana ir Tiesu inspekcijas pienākums. 2012. gadā Tiesu inspekcijas būtiska reforma nostiprināja to kā neatkarīgu un profesionālu iestādi. Tas ir padarījis inspekciju efektīvāku un autoritatīvāku, kā to atkal apliecināja tās stabilie rezultāti 2016. gadā. Tiesnešu augstākās padomes disciplināros lēmumus var pārsūdzēt Augstākajā kasācijas instancē, un 2016. gada SPM ziņojumā bija minēts, ka lēmumu ķēde šķiet kļuvusi paredzamāka un konsekventāka.

Rumānija ir pieņēmusi un īstenojusi jaunu civilkodeksu un kriminālkodeksu nolūkā modernizēt materiālās tiesības un uzlabot tiesas procesa efektivitāti un konsekveni. Jaunais Civilkodekss stājās spēkā 2011. gadā, Civilprocesa kodekss – 2013. gadā, bet jaunais Kriminālkodekss – 2014. gadā. Pāreja uz jaunajiem civilkodeksiem ir bijusi pakāpeniska un tagad attiecas uz gandrīz visām lietām. Attiecībā uz kriminālkodeksu visi noteikumi tika piemēroti no pirmās dienas, tāpēc 2014., 2015. un 2016. gads tika veltīts tam, lai nodrošinātu šo noteikumu konsekventu īstenošanu visās tiesās un prokuratūrās un lai stabilizētu tā juridiskos noteikumus. Pielāgojoties šai būtiskajai reformai, tiesu sistēma kopumā ir parādījusi savu profesionalitāti. Eksistē pierādījumi, ka rezultātā ir nedaudz paātrinājies tiesas procesu norises temps, uzlabojusies tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošana, kā arī lielāka konsekvence tiesu nolēmumos. Šīs būtiskās reformas ir gandrīz pabeigtas. Tomēr kodeksu nozīmīgo reformu pabeigšana, kā ieteikts 2016. gada SPM ziņojumā, ir izrādījusies apgrūtināta un norāda uz pastāvīgiem trūkumiem. Civilkodeksa gadījumā noteikumi, kas paredz ieviest jaunu infrastruktūru, ir bijuši vairākkārt jāatliek, norādot uz nepilnībām plānošanā. Kriminālkodeksu gadījumā uzlabojumu veikšanas neizbēgamo procesu, izmantojot Konstitucionālās tiesas nolēmumus, vēl vairāk sarežģīja neprognozējamā likumdošanas pieeja parlamentā. Svarīgi grozījumi kriminālkodeksos, ko valdība iesniedza, lai saskaņotu noteikumus ar Konstitucionālās tiesas nolēmumiem, likumdevēja darbības termiņa beigās 2016. gada decembrī joprojām nebija izskatīti; tikmēr uzmanība tika pievērsta grozījumiem parlamentā, kas izraisīja strīdu, pamatojoties uz to, ka tiek vājināts tiesiskais regulējums korupcijas jomā, pat ja tie nav pieņemti. Valdība 2017. gada 18. janvārī izvirzīja apspriešanai divus ārkārtas rīkojumu projektus – vienu par apžēlošanu, bet otru – par grozījumiem Kriminālkodeksā un Kriminālprocesa kodeksā⁷.

Konstitucionālajai tiesai ir bijusi svarīga loma tiesiskuma turpmākā pilnveidošanā un neatkarīgas tiesu sistēmas nostiprināšanā. Kopš konstitucionālajiem nemieriem 2012. gadā daudzi Konstitucionālās tiesas nolēmumi ir palīdzējuši saglabāt tiesu neatkarību un mēģinājuši sniegt risinājumus, kas saistīti ar varas līdzsvara un pamattiesību ievērošanas jautājumiem, kurus tiesu sistēma nevarētu atrisināt viena pati. Lielākā daļa no 12 Konstitucionālās tiesas nolēmumiem 2016. gadā, ar kuriem anulēja jaunā Kriminālkodeksa un Kriminālprocesa kodeksa noteikumus, tika pieņemti, ievērojot Eiropas Cilvēktiesību konvenciju.

⁶ Tehniskais ziņojums, 2.2. iedaļa.

⁷ Apspriežamie projekti liecina par grozījumiem noteikumos par korupcijas noziegumiem, dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un interešu konfliktu, un ka apžēlošanas likums tiktu piemērots arī personām, kuras notiesātas par konkrētiem korupcijas noziegumiem.

Laikā, kad Rumānija pievienojās Eiropas Savienībai, viens konstatētais noturīgais trūkums bija tiesu nolēmumu nekonsekvence. Ar visām lielākajām likumdošanas reformām ir mēģināts stiprināt mehānismus konsekvences panākšanai. Pēc jauno kodeksu stāšanās spēkā SPM ziņojumos minēts Augstākās kasācijas instances īstenoto juridiskās konsekvences mehānismu arvien pieaugošais izmantojums un to efektivitāte. Pēdējo gadu laikā juridiskos mehānismus papildināja pārvaldes centieni sekmēt konsekvenci un visu tiesu nolēmumu pieejamību tiešsaistē. 2016. gada SPM ziņojumā arī norādītas pazīmes kultūras pārmaiņām par labu konsekvencei tiesu sistēmā.

Ar neatkarību un konsekvenci ir saistīta tiesu nolēmumu respektēšana un īstenošana. Tiesas nolēmums, kas nav īstenots, atņem tam jebkādu noderīgu ietekmi, kā arī tieši ietekmē tiesu darba slodzi, radot pēcpārbaudes lietas vai pārsūdzības par lēmumiem, kas atkārtojas⁸. Problēmas ar tiesu nolēmumu respektēšanu un īstenošanu valsts iestādēs un valsts pārvaldē ir periodisks temats: Komisija ir pieņēmusi secīgus ieteikumus šajā jomā 2014., 2015. un 2016. gadā, un to kā strukturālu trūkumu ir atzinusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (*ECtHR*)⁹. Viens svarīgs jaunums 2016. gadā attiecībā uz to tiesu nolēmumu īstenošanu, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju, bija vienošanās izveidot jauno Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūru, kura tagad uzsāk savu darbu; tās pienākumos ietilps piemērot procedūras, lai stimulētu publiskas struktūras izpildīt līdzekļu atgūšanu, un novērst no tā izrietošos publisko finanšu zaudējumus.

Kopumā Rumānija ir panākusi ievērojamu progresu pirmā kritērija lielākās daļas izpildē, taču tas nav noticis bez grūtībām, un joprojām ir nepieciešami centieni, lai parādītu stabilus rezultātus tādās jomās kā tiesu neatkarības respektēšana Rumānijas sabiedriskajā dzīvē, kriminālkodeksu un civiltiesisko reformu pabeigšana un efektivitātes nodrošināšana, visiem īstenojot tiesu nolēmumus.

2.2. Integritātes sistēma un Integritātes valsts aģentūra

Otrais kritērijs ir saistīts ar *integritātes aģentūras* izveidi, kuras pienākums būtu pārbaudīt līdzekļus, neatbilstības un potenciālos interešu konfliktus un izdot obligātus lēmumus, pamatojoties uz kuriem var pieņemt preventīvas sankcijas. Šā kritērija vēsture ilustrē to, kāpēc ir svarīgi pievērst uzmanību neatgriezeniskumam. Kaut gan Integritātes valsts aģentūra tika izveidota 2007. gadā, tās leģitimitāte pirmajos gados tika bieži apstrīdēta. 2010. gadā pēc Konstitucionālās tiesas nolēmuma aģentūras dibināšanas likums tika atcelts, un nav skaidrs, vai bez ārēja spiediena būtu ieviests jauns tiesiskais regulējums, kā tas notika pēc sešiem mēnešiem.

Tagad Rumānijai ir visaptverošs regulējums attiecībā uz publisko amatpersonu integritāti, un Integritātes valsts aģentūra ir izveidojusies par neatkarīgu iestādi, lai īstenotu šos noteikumus. Apstrīdēšanas gadījumos tās lēmumus un sankcijas, ko tā var piemērot, tiesas ir konsekventi apstiprinājušas. Aģentūras rezultāti, izmeklējot nepamatoti iegūtu līdzekļu, neatbilstības un administratīvo interešu konfliktu gadījumus, ir pakāpeniski pieauguši, kopš 2013. gada saglabājot konsekventu tendenci gūt vērā ņemamus rezultātus, kas atkal apstiprinājās 2016. gadā. Svarīgākais ir tas, ka Integrācijas valsts aģentūras labie rezultāti ir saglabāti,

⁸ Piemērs lietām, kas atkārtojas, 2016. gadā bija PVN vai vides nodokļu lietas, kurās valsts un Eiropas līmeņa tiesas (EKT) jau sniegušas skaidrus nolēmumus, bet kurās pārvalde turpināja izvirzīt lietas.

⁹ *Săcăleanu* (grupa) 73970/01: Pārvaldes vai valsts pārraudzībā esošo juridisko personu nespēja vai būtiska kavēšanās ievērot iekšzemes tiesu galīgos nolēmumus. Rumānijas iestādes Eiropas Padomei 2016. gada decembrī nosūtīja rīcības plānu.
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806d8adb.

neraugoties uz vadības maiņu, ko izraisīja aģentūras priekšsēdētāja atkāpšanās no amata¹⁰. Integritātes valsts aģentūrai būs vēl viens instruments publiskā iepirkuma *ex ante* pārbaudītu *PREVENT* sistēmas veidolā, par kuras tiesību aktiem parlamentā 2016. gadā tika panākta vienošanās un kurā būtu jāiekļauj visi interešu konflikti saskaņā ar jaunajos publiskā iepirkuma likumos definēto.

Saskaņā ar ieteikumu pēdējā SPM ziņojumā Integritātes valsts aģentūra 2016. gadā arī cieši sadarbojās ar Pastāvīgo Vēlēšanu iestādi, lai nodrošinātu, ka lēmumi par integritāti tiek ņemti vērā attiecībā uz kandidātu atbilstību. Tas izrādījās efektīvi – kandidāti, kas ievēlēti vietējās vēlēšanās par spīti nolēpumam saistībā ar integritāti, pēc tam tika atcelti vai atkāpās no amata, bet partijas un vēlēšanu iestādes izmantoja Integritātes valsts aģentūras informāciju, lai novērstu to, ka neatbilstīgi kandidāti piesaka sevi parlamenta vēlēšanām: šajā jomā, šķiet, ir tikai viena neizskatīta lieta.

Taču integritātes jomas tiesiskais regulējums – tiesību aktu kopums, kuros definētas interešu konfliktu un neatbilstību situācijas civildienesta ierēdņiem un vēlētiem vai amatā ieceltām amatpersonām – parlamentā ir regulāri atkārtoti pārskatīts. Vēl nav bijis iespējams ieviest skaidru, konsolidētu tiesisko regulējumu kā ilgtspējas pamatakmeni, kaut gan 2015. un 2016. gadā bija redzami lielāki Augstākās kasācijas instances centieni sekmēt integritātes jomas tiesību aktu konsekvētu piemērošanu. Atkārtojas arī problēma saistībā ar pretestību aģentūras ziņojumu īstenošanai pat tad, ja tie ir apstiprināti ar tiesas nolēmumu, un atbildīgo institūciju un pārvaldes iestāžu nevēlēšanās piemērot vajadzīgās sankcijas (kas parasti ir vai nu atļaušana no valsts amata vai administratīvi sodi). Pēdējo divu gadu laikā vispārējā situācija ir ievērojami uzlabojusies, bet daži parlamenta lēmumi joprojām šķietami apstrīd vai kavē to tiesu galīgo nolēmumu īstenošanu, kuros apstiprināti aģentūras ziņojumi.

Komisija 2013. gada ieteikumos norādīja, ka tā sagaida, ka ministriem būtu jārada piemērs attiecībā uz integritātes noteikumiem un ka tāda pati rīcība būtu jāsagaida arī attiecībā uz apsūdzībām korupcijā. Tas joprojām ir ļoti svarīgi valdības un parlamenta uzticamībai sabiedrības acīs¹¹.

Kopumā Rumānija ir panākusi ievērojamu progresu otrā kritērija izpildē, un var uzskatīt, ka Integritātes valsts aģentūra ir izveidojusies par iestādi, kuru respektē. To apliecināja arī tas, ka aģentūrai 2016. gadā tika uzticēts izstrādāt *PREVENT* sistēmu – publiskā iepirkuma *ex ante* pārbaudītu sistēmu –, kuras darbība būs jāparāda 2017. gadā. Aģentūrai ir arī nozīmīga loma Valsts pretkorupcijas stratēģijā 2016.–2020. gadam attiecībā uz korupcijas novēršanu.

2.3. Augsta līmeņa korupcijas apkarošana

Trešais kritērijs ir saistīts ar profesionālu, bezpartejisku izmeklēšanu saistībā ar apgalvojumiem par *augsta līmeņa korupciju*. Korupcija ir dziļi iesakņojusies sabiedrības problēma, kas ietekmē gan pārvaldību, gan ekonomiku. Tā ir plaši atzīta liela problēma Rumānijā, kā tas regulāri redzams uztveres aptaujās¹² un visnesenāk – Eurobarometrā par SPM¹³. SPM ziņojumos varēja ziņot par neatlaidīgi pieaugošiem stabiliem rezultātiem attiecībā uz izmeklēšanu, saukšanu pie atbildības un nolēmumu pieņemšanu augsta līmeņa

¹⁰ 2014., 2015., 2016. gada SPM ziņojumi. Atkāpšanās no amata sekoja pēc kriminālizmeklēšanas uzsākšanas par darbībām, kas bija notikušas pirms priekšsēdētāja pilnvaru termiņa aģentūrā.

¹¹ Ombuds 2017. gada janvārī pašā sākumā apstrīdēja Konstitucionālajā tiesā likuma noteikumus, kuros apgalvots, ka cilvēki, kas notiesāti par korupciju, nevar būt valdības locekļi.

¹² Flash Eurobarometer 428: *Businesses' attitudes towards corruption in the EU*, pieejams <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2084>;

¹³ Flash Eurobarometer 445: "Sadarbības un pārraudzības mehānisms Bulgārijai un Rumānijai", publicēts 2017. gada 25. janvārī.

korupcijas lietās gadu gaitā, ar skaidru paātrinājumu pēc 2011. gada. Kopš 2013. gada augsta līmeņa korupcijas lietu izmeklēšanā, saukšanā pie atbildības un nolēmumu pieņemšanā iesaistīto iestāžu stabilie rezultāti ir bijuši spēcīgi – ir regulāri izvirzītas apsūdzības un pabeigtas lietas attiecībā uz visu līmeņu un partiju politiķiem, kā arī civildienesta ierēdņiem, tiesnešiem un uzņēmējiem. Valsts Pretkorupcijas direktorāts katru gadu izmeklē lielu skaitu lietu un nodod iztiesāšanai simtiem lietu par augsta un vidēja līmeņa korupciju; un Augstākā kasācijas instance un apelācijas tiesas taisa galīgos spriedumus joprojām lielā skaitā augsta līmeņa un vidēja līmeņa korupcijas lietu. Pastāv arī spēcīga tendence konfiscēt līdzekļus, lai atgūtu korupcijas nodarījumu nodarīto kaitējumu. Stabile rezultāti, kas 2016. gadā ir neatlaidīgi saglabāti, liecina par tiesu iestāžu neatkarību un profesionalitāti, taču līdzīgu nodarījumu atkārtošanās arī liecina, ka korupcijas novēršana nav bijusi efektīva.

2014. gadā stājoties spēkā jaunajiem kriminālkodeksiem, Rumānijai tagad ir vispusīgs tiesiskais regulējums korupcijas noziegumu apkarošanai. Kopš paša sākuma tiesiskā regulējuma stabilitāte ir bijusi problēma, kas atkārtojas, un – kā minēts iepriekš – regulāri tika mēģināts grozīt likumus, ar kuriem inkriminē korupciju, bieži vien bez apspriešanās ar galvenajām valsts un tiesu iestādēm šajā jomā¹⁴.

SPM ziņojumos arī minēta skaidra saikne starp šā darba efektivitāti un plaši izplatīto plašsaziņas līdzekļu un politisko reakciju attiecībā uz atsevišķu tiesnešu un tiesu sistēmas kopumā publisko kritiku. Tajos ir norādīts arī sistemātiskas pieejas trūkums tam, lai izskaidrotu atteikumus atcelt parlamenta deputātu imunitāti, lai būtu iespējams veikt izmeklēšanu vai preventīvus pasākumus. Taču kopumā Rumānijas sasniegumi šajā jomā ir atbilstīgi piesaistījuši plašu atzinību, un trešā kritērija izpildē ir panākts ievērojams progress.

2.4. Korupcijas apkarošana visos līmeņos

Ceturtais kritērijs bija saistīts ar papildu pasākumiem, lai novērstu un *apkarotu korupciju*, jo īpaši vietējās pašvaldībās. Valda plašs uzskats, ka vidēja un zema līmeņa korupcija Rumānijā ir problēma, kas ietekmē Rumānijas ekonomikas un sociālo attīstību. Piemēram, publiskais iepirkums ir joma, kurā korupcijas izplatība bremzē investīciju stimulējošo ietekmi. Veselības aprūpe ir vēl viena joma, kurā korupcija rada nopietnas sekas. Korupcijas novēršana un proaktīva pieeja no valsts pārvaldes puses, lai likvidētu korupcijas iespējas, ir nepieciešams papildinājums prokuratūras darbam, izskatot pārkāpumus pēc tam, kad tie jau ir notikuši. Progress līdzekļu atgūšanas jomā paātrināsies līdz ar jaunās Atsavināto līdzekļu pārvaldības valsts aģentūras (ANABI) izveidi, kas sāka darboties 2017. gada janvārī. Saukšana pie atbildības par zemāka līmeņa korupciju ir kļuvusi par ierastāku prokuratūras darba daļu un joprojām ir kriminālvajāšanas prioritāte. Taču ir jāveic papildu pasākumi, lai efektīvi risinātu šādu plaši izplatītu problēmu.

Valsts pretkorupcijas stratēģija ir galvenais valsts pārvaldes instruments korupcijas novēršanai valsts un vietējā līmenī. Pretkorupcijas stratēģijas līdz 2011. gadam deva maz rezultātu. Valsts Pretkorupcijas stratēģija 2012.–2015. gadam bija sekmīgāka sadarbībā ar daudzām iestādēm, tostarp vietējā līmenī, izmantojot diskusiju metodi nozaru platformu ietvaros un aktīvi iesaistot katru iestādi, kā arī izmantojot salīdzinošus izvērtējumus ar NVO. Taču 2015. gada novērtējums liecināja, ka progress bija lēns un preventīvo pasākumu piemērošana – neefektīva, un iestāžu vadībai nebija pietiekamas politiskās gribas, lai īstenotu korupcijas novēršanas pasākumus. Valdība 2016. gada augustā pieņēma jaunu pretkorupcijas stratēģiju 2016.–2020. gadam, jo īpaši cenšoties pret konstatētajiem trūkumiem vērst konkrētus

¹⁴ Valdības 2017. gada 18. janvārī apspriešanai izvirzītie divi ārkārtas rīkojumu projekti varētu ietekmēt tiesisko regulējumu korupcijas jomā un korupcijas apkarošanas rezultātus.

pasākumus. Galvenais uzdevums būs efektīvi īstenot pasākumus visās nozarēs, tostarp vietējā līmenī, kur daudzi novērotāji korupcijas risku redz kā īpaši augstu.

Nav šaubu, ka secīgas valdības ir ieviesušas pasākumus korupcijas risināšanai, ieguldot nopietnus centienus, lai izstrādātu pretkorupcijas stratēģijas un dažus inovatīvus preventīvus pasākumus. Taču, lai arī ir panākts neliels progress ceturrtā kritērija izpildē, neseno definētās preventīvās politikas efektīvā īstenošanā joprojām saglabājas nozīmīgas problēmas.

3. GALVENIE ATLIKUŠIE SOĻI

Kopumā desmit gadu perspektīva parāda, ka Rumānija ir panākusi lielu progresu ceļā uz SPM kritēriju izpildi. Ir izveidota virkne būtisku iestāžu un ieviesti daudzi svarīgi tiesību akti, un daudzās jomās ir redzami stabili rezultāti. Komisija arī uzskata, ka Rumānija ir parādījusi, ka pastāv virkne iekšēju aizsardzības pasākumu pret progresu strauju pagriezienu pretējā virzienā. Taču joprojām saglabājušās būtiskas nepilnības, kas ir jānovērš. Reforma ir jāturpina tajā pašā virzienā, un iekšējie aizsardzības pasākumi ir vēl vairāk jānostiprina, lai nodrošinātu neatgriezeniskumu, kas vajadzīgs, lai apmierinoši izpildītu kritērijus. Tāpēc šīs iedaļas mērķis ir izklāstīt atlikušos pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu, ka tiek sasniegti SPM mērķi.

3.1. Tiesu neatkarība

Amatpersonu iecelšana

Secīgos SPM ziņojumos uzsvērts, ka pat tad, ja ir bijusi tendence amatpersonas iecelt, vairāk pamatojoties uz nopelniem un pārredzamākā veidā, likums par augstākā līmeņa prokuroru iecelšanu un tā īstenošanas prakse nav pietiekami spēcīga attiecībā uz pārmērīgas politiskas rīcības brīvības novēršanu amatpersonu iecelšanā amatos. Ņemot vērā iepriekšējo pieredzi, tā rezultātā var tikt apšaubīta kandidāta neatkarība, radīta kavēšanās ar iecelšanu amatā politiskā strupceļa dēļ, vai pat amatā var tikt iecelti tiesneši, par kuriem vēlāk var izrādīties, ka viņiem ir integritātes problēmas. Eiropā pastāv dažādas tiesiskās tradīcijas attiecībā uz ģenerālprokurora (vai līdzīgu augstākā līmeņa prokuroru) iecelšanu amatā, un to ir atzinusi Venēcijas komisija. Taču svarīgāk ir nodrošināt atbilstīgus aizsardzības pasākumus pārredzamības un kontroles jomā pat gadījumos, kad galīgā lēmuma pieņemšana paliks politiskajā līmenī.

- **Ieteikums.** Ar Venēcijas komisijas atbalstu ieviest stingru un neatkarīgu sistēmu augstākā līmeņa prokuroru iecelšanai amatā, balstoties uz skaidriem un pārredzamiem kritērijiem.

Tiesnešu un tiesas procesa respektēšana

Daudzu prominentu politiķu Rumānijā sekmīga saukšana pie atbildības un notiesāšana liecina par tiesu iestāžu neatkarību, parādot, ka pat augstus amatus ieņemošas personas nav pārākās par likuma varu, ja tās ir izdarījušas noziegumu. Taču tas šķiet esam to uzbrukumu pamatā, kas bieži tiek tieši vērsti pret atsevišķiem tiesnešiem un kuri pārsniedz kritiku vai nosodījumu par notiesājošu spriedumu vai lēmumu apstrīdēt to, izmantojot pieejamos juridiskos līdzekļus. Uzbrukumi, kuru mērķis ir diskreditēt atsevišķus tiesnešus vai tiesu iestādes, draud iedragāt sabiedrības ticību tiesu sistēmai kopumā, kā arī potenciāli iebiedēt atsevišķus tiesnešus. Pārmērīga vai personiska tiesnešu kritika no parlamenta vai valdības puses ir pretrunā iestāžu savstarpējas cieņas principiem un tiesu neatkarības ievērošanai.

Konstitūcijā Tiesnešu augstākā padome noteikta kā galvenā tiesu neatkarības aizstāve. Viņu secinājumi sniedz vērtīgu atbalstu tiesnešiem, bet grūtības Tiesnešu augstākajai padomei nodrošināt līdzvērtīgu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos salīdzinājumā ar sākotnējo kritiku norāda uz problēmu, ar kādu tiesu iestādes saskaras saistībā ar plašsaziņas līdzekļiem. Kaut

gan Tiesnešu augstākās padomes lēmumi vienmēr tiek nosūtīti Valsts Audiovizuālajai padomei, nav panākts nekāds progress attiecībā uz efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem vai korekcijām plašsaziņas līdzekļos, kuri uzsāka vai translēja uzbrukumus – sekas plašākām problēmām, kas saistītas ar vārda brīvību atbilstīgi Eiropas Padomes standartiem un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru. Kaut arī plašsaziņas līdzekļu regulēšanas un tiesiskās aizsardzības līdzekļu jautājums kā tāds neietilpst SPM, pastāv tieša saikne ar tiesu neatkarību. Jaunā Tiesnešu augstākā padome un valdība varētu arī veikt papildu pēcpasākumus ieteikumam apsvērt stingrāku mehānismu, lai Tiesnešu augstākā padome varētu atbalstīt tiesnešus, kuri vēlas aizstāvēt sevi tiesā, vai pati aizstāvēt tiesnešus tiesā.

- **Ieteikums.** Nodrošināt, ka deputātu Rīcības kodeksā, kas patlaban tiek izstrādāts parlamentā, ir ietverti skaidri noteikumi par savstarpēju cieņu iestāžu starpā un tajā ir skaidri norādīts, ka deputātiem un parlamentārajam procesam ir jārespektē tiesu iestāžu neatkarība. Līdzīgu Rīcības kodeksu varētu pieņemt arī ministriem.

Tiesnešu augstākajai padomei būtu jāturpina ziņot par darbībām, ko tā veikusi, aizstāvēt tiesu neatkarību un aizsargājot tiesnešu reputāciju, neatkarību un objektivitāti, un tā varētu rīkot sabiedrisku diskusiju tā, lai valdība, parlaments un Valsts Audiovizuālā padome būtu aicināti reaģēt.

3.2. Tiesu sistēmas reforma

Jauni kodeksi

Civilkodeksa un kriminālkodeksa reformu pašreizējais posms ir jāpabeidz. Attiecībā uz Kriminālkodeksu un Kriminālprocesa kodeksu nākamajā posmā parlamentam būtu jāvirza uz priekšu tā plāni pieņemt grozījumus, kurus 2016. gadā apkopojusi valdība, lai nodrošinātu tiesiskā regulējuma stabilitāti.

Attiecībā uz Civilprocesa kodeksu valdība 2016. gada decembrī nolēma atlikt jaunā Civilprocesa kodeksa atlikušo noteikumu piemērošanu par diviem gadiem – līdz 2019. gada 1. janvārim. Tieslietu ministrija paziņoja par plānu līdz 2017. gada 30. jūnijam noteikt sistēmas konkrētās vajadzības, lai būtu iespējams pilnībā piemērot atlikušos noteikumus, un dot pietiekami daudz laika to īstenošanai līdz 2018. gada beigām.

- **Ieteikums.** Rumānijas kriminālkodeksu reformas pašreizējais posms būtu jāpabeidz, parlamentam virzot uz priekšu tā plānus pieņemt grozījumus, kurus valdība iesniedza 2016. gadā pēc apspriešanās ar tiesu iestādēm. Tieslietu ministram, Tiesnešu augstākajai padomei un Augstākajai kasācijas instancei būtu jāpabeidz rīcības plāns, lai nodrošinātu, ka var ievērot jauno termiņu atlikušo Civilprocesa kodeksa noteikumu īstenošanai.
- **Ieteikums.** Lai vēl vairāk uzlabotu likumdošanas procesa pārredzamību un paredzamību un nostiprinātu iekšējos aizsardzības pasākumus neatgriezeniskuma interesēs, valdībai un parlamentam lēmumu pieņemšanā likumdošanas darbībās saistībā ar Kriminālkodeksu un Kriminālprocesa kodeksu, korupcijas jomas tiesību aktiem, integritātes jomas tiesību aktiem (neatbilstības, interešu konflikti, nepamatoti iegūti līdzekļi), tiesu likumiem (kas attiecas uz tiesu sistēmas organizāciju) un saistībā ar Civilkodeksu un Civilprocesa kodeksu būtu jānodrošina pilnīga pārredzamība un atbilstīgi jāņem vērā apspriedes ar attiecīgajām pārvaldes iestādēm un ieinteresētajām personām, iedvesmu smēloties lēmumu pieņemšanas procesa pārredzamībā, ko valdība ieviesa 2016. gadā.

Tiesu nolēmumu konsekvence

Augstākā kasācijas instance 2016. gadā turpināja sniegt risinājumus nekonsekvencei tiesu nolēmumos, izmantojot pārsūdzības juridiskos mehānismus tiesību aktu interesēs un prejudiciālus jautājumus. Ir mainījusies arī ierindas tiesnešu attieksme, pievēršot lielāku uzmanību vajadzībai ņemt vērā citu tiesu nolēmumus līdzīgās lietās. Tiesu pārvaldībai un Valsts tiesnešu institūtam būs jāturpina sekmēt konsekvenci tiesību aktos un praksē un izstrādāt instrumentus, lai veicinātu tiesību aktu konsekventu piemērošanu, jo valsts pārvaldes veiktie tiesu prakses pēcpasākumi un tiesu pārmērīgā darba slodze turpina ietekmēt tiesu nolēmumu konsekvenci. Papildu šķēršļi tiesu nolēmumu konsekvencei ir vairāk saistīti ar plašākiem likumdošanas procesa jautājumiem.

Tiesu nolēmumu ievērošana

Tiesu nolēmumu ievērošana un īstenošana ir tiesu sistēmas efektivitātes neatņemama sastāvdaļa, kā izklāstīts pirmajā kritērijā¹⁵. Pārvaldes neveiktā tiesu nolēmumu īstenošana vai aizkavēta to īstenošana mazina ticību tiesiskumam un nelietderīgi izmanto laiku un resursu pēcpārbaudes lietās vai pārsūdzībās par nolēmumiem, kas atkārtojas¹⁶.

- **Ieteikums.** Valdībai būtu jāievieš atbilstīgs rīcības plāns, lai risinātu jautājumu par tiesu nolēmumu īstenošanu un valsts pārvaldes piemēroto tiesu praksi, tostarp mehānisms precīzas statistikas sniegšanai, lai būtu iespējams veikt uzraudzību nākotnē. Tai būtu arī jāizstrādā iekšējās uzraudzības sistēma, iesaistot Tiesnešu augstāko padomi un Revīzijas palātu, lai nodrošinātu rīcības plāna pareizu īstenošanu.

Strukturālās reformas

Patlaban īstenotajam visaptverošajam rīcības plānam, kas pieņemts 2016. gadā¹⁷ un kurā izklāstīti strukturālās reformas pasākumi, kuri jāveic līdz 2020. gadam, būtu jāsniedz būtisks labums tiesu sistēmas lietotājiem un kopumā jāuzlabo sabiedrības ticība sistēmai. Tomēr, papildus darba slodzes efektīva līdzsvara strukturālo šķēršļu novēršanai, rīcības plāns būs pilnībā jāīsteno, lai tiesu sistēmas gala lietotāji varētu pieredzēt efektīvu tiesvedību. Tiesu sistēmas lietotāji arī gūtu labumu no efektivitātes, ja pamatojumi tiktu izdoti vienlaikus ar nolēmuma pieņemšanu.

- **Ieteikums.** Stratēģiskajai tiesu pārvaldībai, t.i., Tieslietu ministram, Tiesnešu augstākajai padomei, Augstākajai kasācijas instancei un Ģenerālprokuroram būtu jānodrošina pieņemtā rīcības plāna īstenošana un jāievieš regulāri, vispārēji, publiski ziņojumi par tā īstenošanu, iekļaujot risinājumus tiesu darbinieku trūkuma, pārmērīgas darba slodzes un nolēmumu pamatojumu aizkavēšanās problēmām.

Tiesnešu augstākās padomes pārredzamība un pārskatatbildība

2014. gadā SPM ziņojumā bija minēts, ka Tiesnešu augstākā padome varētu uzņemties proaktīvāku lomu, lai palielinātu uzticēšanos tiesu sistēmai. 2016. gada ziņojumā tika uzsvērtas Tiesnešu augstākās padomes, kura tagad sāk darbu, nozīmība reformu impulsam, lai formulētu skaidru kolektīvu filozofiju, balstoties uz jaunu programmu, un veiktu pasākumus pārredzamības un pārskatatbildības palielināšanas nolūkā.

¹⁵ *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights – Right to a fair trial (civil limb)*, http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf.

¹⁶ Piemērs lietām, kas atkārtojas, 2016. gadā bija PVN vai vides nodokļu lietas, kurās valsts un Eiropas līmeņa tiesas (EKT) jau sniegušas skaidrus nolēmumus, bet kurās pārvalde turpināja izvirzīt lietas.

¹⁷ Rīcības plāns Tiesu sistēmas attīstības stratēģijas 2015.–2020. gadam īstenošanai, kas apstiprināts ar Valdības lēmumu Nr. 282/2016.

- **Ieteikums.** Jaunajai Tiesnešu augstākajai padomei būtu jāsagatavo kolektīva programma tās pilnvaru termiņam, iekļaujot pasākumus, lai sekmētu pārredzamību un pārskatatbildību. Tajā būtu jāiekļauj stratēģija par sadarbību, paredzot regulāras, atklātas sanāksmes ar tiesnešu un prokuroru asamblejām visos līmeņos, kā arī ar pilsonisko sabiedrību un profesionālajām organizācijām, un jāparedz ikgadēju ziņojumu sniegšana, kuri tiks apspriesti tiesu un prokuroru ģenerālasamblejās.

3.3. Integritātes sistēma un Integritātes valsts aģentūra

Integritātei vajadzētu būt vadošajam principam sabiedriskajā dzīvē, un tiesiskais regulējums un integritātes iestādes ir veidotas šā mērķa sekmēšanai. Integritātes valsts aģentūru (*ANI*) tagad var uzskatīt par nostabilizējušos iestādi, kurai ir konsekventi, stabili rezultāti. Ir svarīgi turpināt uzturēt *ANI* rezultātus un vēl vairāk uzlabot sabiedrības atbalstu noteikumiem par nesavienojamību, kā arī uzsvērt augšupēju novēršanu. *PREVENT* sistēma publiskā iepirkuma *ex ante* pārbaudēm ir nozīmīgs jauns instruments, kura darbība *ANI* un Valsts Publiskā iepirkuma aģentūrai būs jāuzsāk 2017. gadā. Ievērojams progress ir panākts arī saistībā ar *ANI* ziņojumu pēcpasākumiem, bet tiesvedības procesi joprojām ir ļoti ilgi, un joprojām pastāv izņēmumi sankciju piemērošanā.

Tiesiskais regulējums integritātes jomā joprojām tiek apstrīdēts. Diemžēl patlaban nešķiet iespējams nostiprināt integritātes jomas regulējuma ilgtermiņa ilgtspēju, veicot vienu kodifikāciju.

- **Ieteikums.** Nodrošināt, ka darbību sāk *PREVENT* sistēma. Integritātes valsts aģentūrai un Valsts Publiskā iepirkuma aģentūrai būtu jāievieš sistēma ziņošanai par publiskā iepirkuma procedūru *ex ante* pārbaudēm un to pēcpasākumiem, tostarp *ex post* pārbaudēm, kā arī par konstatētiem interešu konflikta vai korupcijas gadījumiem, un sabiedrisku diskusiju rīkošanai tā, lai valdība, vietējās pārvaldes iestādes, tiesu iestādes un pilsoniskā sabiedrība tiktu aicinātas reaģēt.

Integritātes valsts aģentūrai būtu jāturpina ziņot par aģentūras ziņojumu tiesās pēcpasākumiem un galīgo nolēmumu īstenošanu; kā arī par pasākumiem, kas veikti preventīvos un izglītošanas nolūkos integritātes jomā.

- **Ieteikums.** Parlamentam vajadzētu būt pārredzamam savā lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar pēcpasākumiem galīgu un negrozāmu lēmumu par neatbilstībām, interešu konfliktiem un nepamatoti iegūtiem līdzekļiem gadījumos pret parlamenta deputātiem.

3.4. Korupcijas apkarošana

Augsta līmeņa korupcijas apkarošana

Valsts Pretkorupcijas direktorāts (*DNA*) un Augstākā kasācijas instance (*HCCJ*) ir panākuši iespaidīgus rezultātus augsta un vidēja līmeņa korupcijas lietu risināšanā. Tiesu iestāžu centieni saglabāšana augsta līmeņa korupcijas novēršanā joprojām ir vissvarīgākā pazīme, ka korupcijas apkarošana nostiprinās. *DNA* ir arī bijis sava veida piemērs attiecībā uz ziņojumu sniegšanu, kas liecina par augstu atklātības pakāpi un vēlmi analizēt. Proti, tas, ka atkārtojas līdzīgas korupcijas lietas, norāda uz nepilnībām pieredzes gūšanas un nepilnību novēršanas procesā publiskajās iestādēs. Spēcīgi plašsaziņas līdzekļu un politiski uzbrukumi tiesnešiem un tiesu sistēmai arī joprojām ir nopietns drauds korupcijas apkarošanas neatgriezeniskumam.

Korupcijas jomas tiesību akti ir jāpiemēro vienlīdzīgi visiem un jāpiemēro visos līmeņos. Diskusijas parlamentā par objektīviem kritērijiem, lai pamatotu atteikumu atcelt imunitāti, nav radījušas pārmaiņas attiecībā uz iepriekšējo SPM ieteikumiem.

Nepārprotami juridiski grozījumi, kuru rezultātā tiktu vājināta vai sašaurināta korupcijas kā noziedzīga nodarījuma joma vai kas ievērojami apstrīdētu *DNA* neatkarību vai efektivitāti, nozīmētu panāktā progresa pārskatīšanu¹⁸.

- **Ieteikums.** Pieņemt objektīvus kritērijus tam, lai lemtu par parlamenta deputātu imunitāti un pamatotu tās atcelšanu, nolūkā palīdzēt nodrošināt, ka imunitāte netiek izmantota, lai izvairītos no korupcijas nodarījumu izmeklēšanas un saukšanas pie atbildības par tiem. Valdība varētu arī apsvērt grozīt likumu, lai ministriem imunitāte būtu tikai viņu amata pilnvaru laikā. Šajos pasākumos palīdzību varētu sniegt Venēcijas komisija un *GRECO*¹⁹. Parlamentam būtu jāizveido sistēma, lai regulāri ziņotu par lēmumiem, ko pieņemušas tā palātas attiecībā uz pieprasījumiem atcelt imunitāti, un tas varētu rīkot sabiedrisku diskusiju tā, lai Tiesnešu augstākā padome un pilsoniskā sabiedrība var sniegt atbildi.

Korupcijas apkarošana visos līmeņos

Korupcijas novēršana joprojām ir vāja un vēl nav noteikta kā valsts pārvaldes pamatpienākums. Jaunā Valsts pretkorupcijas stratēģija (*NAS*), ko valdība iesniedza 2016. gada augustā, potenciāli var būt efektīva korupcijas novēršanas politika, ja tā tiks pareizi īstenota un kontrolēta uz vietas, tostarp vietējā līmenī. ES līdzekļiem arī var būt ievērojama loma atbalsta sniegšanā šim darbam. Turpmāk minētās Valsts pretkorupcijas stratēģijā paredzētās darbības šķiet īpaši nozīmīgas, un tām ir termiņi, kas būtu jāievēro.

- Visas iestādes pieņems integritātes plānus un piemēros plānotos pasākumus attiecībā uz lēmumu pieņemšanas un budžeta piešķiršanas pārredzamību un piekļuvi informācijai.
- Tieslietu ministrija izveidos attiecīgus statistikas rādītājus, lai norādītu pamatstāvokli, un papildinās tos ar statistiku par integritātes pārkāpumiem, korupcijas uztveri vai kukuļdošanu.
- Tiesiskais regulējums attiecībā uz padomdevējiem ētikas jomā tiks stiprināts gan pilnvaru, gan resursu ziņā.
- Vietējai pārvaldei tiks radīts integritātes indekss, ar kuru mēra galvenos rādītājus salīdzinājuma veikšanai.

Ir izveidota Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūra, un tagad tai ir jāparāda, ka tā spēj pareizi darboties, sniegt pārredzamus datus par noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju un ar laiku palielināt efektīvi atgūtu līdzekļu īpatsvaru.

Nopietna problēma joprojām ir interešu konfliktu, krāpšanas un korupcijas novēršana publiskā iepirkuma jomā. 2016. gadā noteiktie pasākumi iekšējās kontroles sistēmu stiprināšanai līgumslēdzējās iestādēs un IT sistēma nejaušām un uz risku balstītām *ex-ante* pārbaudēm Valsts Publiskā iepirkuma aģentūrā ir daudzsološi, bet joprojām tiek izstrādāti. Svarīga būtu arī plašāka tiesnešu apmācība un specializācija publiskā iepirkuma jomā.

- **Ieteikums.** Turpināt īstenot Valsts pretkorupcijas stratēģiju, ievērojot valdības 2016. gada augustā noteiktos termiņus. Tieslietu ministram būtu jāievieš sistēma ziņošanai par Valsts pretkorupcijas stratēģijas efektīvu īstenošanu (iekļaujot statistiku par integritātes pārkāpumiem valsts pārvaldē, sīkāku informāciju par disciplinārajām

¹⁸ Jebkuri galīgi pieņemtie varianti tiem diviem ārkārtas rīkojumu projektiem, kurus valdība izvirzīja apspriešanai 2017. gada 18. janvārī, būtu jāizskata šādā gaismā.

¹⁹ Pretkorupcijas starpvalstu grupu (*GRECO*) 1999. gadā izveidoja Eiropas Padome, lai uzraudzītu, kā tiek ievēroti organizācijas pretkorupcijas standarti.

procedūrām un sankcijām, informāciju par strukturālajiem pasākumiem, kas piemēroti neaizsargātās jomās).

- **Ieteikums.** Nodrošināt, ka Atsavinātu līdzekļu pārvaldības valsts aģentūra ir pilnībā darbotiespējīga un efektīva tā, lai tā var sniegt pirmo gada ziņojumu ar ticamu statistikas informāciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju. Aģentūrai būtu jāievieš sistēma, lai regulāri ziņotu par administratīvās kapacitātes attīstību, noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas un pārvaldības rezultātiem.

4. SECINĀJUMS

Komisijas 2014., 2015. un 2016. gada SPM ziņojumos bija iespējams uzsvērt pozitīvu tendenci un stabilus rezultātus, kas norādīja uz spēcīgu progresu un saskaņā ar SPM īstenoto reformu pieaugošu neatgriezeniskumu. Šī pozitīvā tendence tika apstiprināta 2016. gadā, ņemot vērā joprojām stabilos rezultātus attiecībā uz tiesu iestādēm laikā, kad notika vadības maiņa, un spēcīgo stimulu valdībai stiprināt korupcijas novēršanu. Desmit gadu perspektīva norisēm saskaņā ar SPM arī liecina, ka, neraugoties uz dažiem laikposmiem, kad reforma zaudēja stimulu un tika apšaubīta, Rumānija ir panākusi lielu progresu virzībā uz SPM kritēriju izpildi.

Tajā pašā laikā vairākas nozīmīgas problēmas, kas jau tika norādītas iepriekšējos ziņojumos, joprojām nav atrisinātas, un tāpēc šajā ziņojumā nevar secināt, ka kritēriji šajā posmā ir izpildīti apmierinošā līmenī. Tomēr šajā ziņojumā ir bijis iespējams noteikt ļoti ierobežotu skaitu nozīmīgu ieteikumu, kuru rezultātā varētu provizoriski noslēgt atsevišķu kritēriju izpildi un pēc tam – pabeigt SPM procesu. Lielākajā daļā ieteikumu uzmanība vērsta uz atbildību un pārskatatbildību, kas nepieciešama Rumānijas iestādēm, un iekšējiem aizsardzības pasākumiem, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu rezultātu neatgriezeniskumu. Tas tiks arī atbalstīts, izstrādājot ziņošanas un pārskatatbildības mehānismus, lai turpinātu darbu, kad SPM būs pabeigts. Komisija uzskata, ka SPM mērķus var sasniegt, veicot pasākumus saskaņā ar šajā ziņojumā izklāstītajiem ieteikumiem. Procesa temps būs atkarīgs no tā, cik ātri Rumānija spēs neatgriezeniski izpildīt ieteikumus, un no tā, vai varēs izvairīties no negatīviem pasākumiem, kas apšaubā līdz šim panākto progresu.

Tāpēc Komisija aicina Rumāniju rīkoties, lai izpildītu šajā ziņojumā iekļautos ieteikumus. Komisija izvērtēs panākto progresu 2017. gada beigās.